

Maffiameisjes die geen kind meer mogen zijn

Gomorrah Girl. Fotografie: Valerio Spada, Vormgeving SYB, Sybren Kuiper. Cross Editions, € 39,50. Te bestellen via fotodok.org

Op 27 maart 2004 werd er in de wijk Forcella in het Italiaanse Napels een meisje gedood door een kogel die niet voor haar bedoeld was. Verzeild in een schietpartij tussen twee rivaliserende maffiafamilies werd Annalisa Durante geraakt en stierf na twee dagen in coma te hebben gelegen. Dat is opgroeien in een cultuur die je dwingt al jong een volwassen vrouw te zijn en te overleven in een wereld waar andere regels gelden. Een cultuur waar men zijn leven niet zeker bent, zelfs niet als 14-jarig meisje.

We kennen de clichés van de Italiaanse maffia die nog altijd floreert in Napels: de families, het afpersen en de moorden. Dit boek van de Italiaanse fotograaf Valerio Spada laat een minder bekend element van deze criminele cultuur zien. Het leven van meisjes die geen kind mogen zijn, maar al op jonge leeftijd moeten vechten voor hun leven. Zo verdient het elfjarige kindsterretje Sabrina per jaar zo'n 200.000 euro met het zingen van smartlappen, waarbij zij op commando huilt, op feesten en partijen. Soms wel twintig optredens per weekend. Al het loon gaat naar de plaatselijke maffia. Op de foto zie je een meisje met een roze kindertrui

STERRE SPRENGERS

Waarom sluit je je weken op in een logeerkamer?

Ali Smith: Als niet dan zou. Vertaald door Irving Pardoos en Meindert Burger. Mouria, 272 blz. € 19,65

Het zijn niet altijd de slechtste schrijvers die het hun lezers moeilijk maken. Voor haar nieuwe roman *Als niet dan zou* heeft Ali Smith bewust gekozen voor een onrustige bladspiegel. De pagina's zijn alleen links uitgeleefd en niet links en rechts, zoals gebruikelijk. Het duurt even voor je eraan gewend bent, en dat is blijkbaar haar bedoeling: het moet duidelijk zijn dat je niet alleen een verhaal, maar ook een tekst leest. Die nadruk op de tekst is niet verrassend voor een schrijfster die modernisten als Joyce en Woolf als voorbeelden ziet.

In *Als niet dan zou* draait alles om Miles, die door een kennis wordt meegenomen naar een dinertje. Tijdens het eten sluit Miles zich op in een logeerkamer, om daar vervolgens wekenlang te blijven zitten. Het verhaal wordt verteld vanuit vier ver-

ROB VAN ESSEN

schillende personages, die allen bij het leven van Miles zijn betrokken. Smith geeft niet zozeer een beeld van Miles als wel van de Britse blanke middenklasse, met hun etentjes, hun homofobie en als tolerantie vermoeide minzaamheid. Dat doet ze niet al te subtiel (er is een duidelijk onderscheid tussen de goeden en de slechten), maar ze weet wel enkele sympathieke personages neer te zetten. Waarvan de innemendste vertelstem die van de 9-jarige Brooke is, een vroegwys meisje die uiteindelijk het laatste woord heeft. Haar ouders zijn ook bij het diner aanwezig. Dat die ouders zwart zijn, blijkt uit de wijze waarop de andere gasten tegen ze praten. Zo legt Smith weer de nadruk op de roman als tekst en dwingt ze de vraag af waarom we het als een gemis ervaren dat ze nergens vermeldde dat dit echtpaar niet blank is.

Als niet dan zou overtuigt, maar je zou de roman iets meer middelpuntzoekende kracht toewensen; het verband tussen de diverse vertelstemmen is soms wel erg losjes. Wel weer mooi is dat je nooit te horen krijgt waarom Miles zich nu in die logeerkamer terugtrok. Zoals in alle goede literatuur gaat het in *Als niet dan zou* om vragen en niet om antwoorden.

Techtuur heeft de toekomst

Wat is natuur in ons hoofd?

► De hang naar biodiversiteit is conservatief. Is het erg dat er straks minder soorten zijn?

► Bas Haring denkt van niet, want „zeldzame dingen zijn helemaal niet waardevol“.

Door BIANCA STIGTER

Als je het woord appel googelt op afbeeldingen verschijnen er appels. In het Nederlands is dat nog zo. Maar als je het Engelse woord *apple* googelt, verschijnt het logo van het bedrijf Apple. Pas de 35ste afbeelding bij het woord *apple* is een appel. De cultuur heeft het gewonnen van de natuur, is de voor de hand liggende conclusie. Straks zullen kinderen bij *apple* eerder aan computers dan aan fruit denken. Net zo is een jaguar op google al geen roofdier meer maar een auto, is een poema een schoen geworden en wordt een schelp een multinational.

Je zou die appel, die auto, die schoen en die schelp kunnen zien als uitingen van een nieuw soort natuur, van 'natuur 2.0' of van 'techtuur', een versmelting van natuur en cultuur. Heeft het bijvoorbeeld nog zin om een onderscheid te maken tussen het weer, een natuurlijk gegeven, en het financiële systeem, dat door mensen is gemaakt? Beide kun je maar tot op zekere hoogte voorspellen. En is een appel wel zo natuurlijk? Appels zijn net als computers door mensen gemaakt – een wilde appel is tamelijk oneetbaar. Het enige verschil is dat de mens voor de appel levend materiaal gebruikte en voor de computer dood. En wat is er belangrijker in mijn leven? Ik kan makkelijker zonder appels dan zonder smartphone. Daarmee kan ik telefoneren, brieven schrijven, fotograferen, muziek luisteren, boeken lezen, kaart lezen, tv kijken, planten en dieren determineren en spelletjes spelen.

Evolutie kan soms snel gaan. Het duurdere jaren voor een computer een mens kon verslaan bij schaken en spelen tegen een machine werd lang als *not done* beschouwd. Maar nu laten mensen vrijwillig twee computers tegen elkaar spelen. Wordfeud, scrabble voor op de smartphone, is nu een populair spel. Maar behalve woordfeud kun je in de appstore ook allerlei woordfeudhulpjes downloaden, wel negen verschillende. Eigenlijk laten mensen die een dergelijk hulpje gebruiken twee machines tegen elkaar spelen. Zonder het te weten – of zonder het erg te vinden.

Filosoof Bas Haring, hoogleraar publiek begrip van wetenschap aan de Universiteit van Leiden, schreef een boek waarin hij onderzoekt wat natuur en natuurlijk is en hoe ons begrip daarvan verandert en nog gaat veranderen. Zo staat er bijvoorbeeld een foto van een als boom vormde zendmast in. De zendmast illustreert onze oppervlakkige, visuele omgang met de natuur. Vaak zijn de zendmastbomen veel te hoog om een echte boom te kunnen zijn of wijken ze op een andere manier af. Maar als je het niet weet, zie je het niet. Mij waren ze in ieder geval niet opgevallen voor ik erop gewezen werd.

De zendbomen geven aan dat de omgang van de mens met de natuur verandert. En nog meer zal veranderen. Misschien is het binnenkort mogelijk om van een echte boom een zendmast te maken. Bomen zouden nu al gebruikt kunnen worden als

lantaarnpalen; hun bladeren zijn zo te manipuleren dat ze in het donker licht geven.

Het is de intentionaliteit die volgens Haring cultuur van natuur onderscheidt. Cultuur is bedoeld, natuur niet: een park is bedoeld, een bos niet. En ook meent hij dat er door mensen bedachte systemen zijn die we om die reden tot natuur zouden kunnen bestempelen.

Maar waar het Bas Haring vooral om gaat – waar anderen waarschuwen voor gebrek aan biodiversiteit – is de vraag of het erg is wanneer biodiversiteit afneemt. Zijn antwoord zal menig natuurliefhebber tegen de haren instrijken. Hij vindt het niet zo erg als de panda of een andere diersoort uitsterft en geeft daar goede redenen voor, in een stijl die helder en beeldend is – à la Richard Dawkins voordat die antigodsdienstwaan zinnig werd. Een voorbeeld van zijn stijl: 'Zeldzame zaken zijn waardevol. Dat is basisconomie. Als er vijftien Mona Lisa's waren geweest, was dat schilderij lang niet zo waardevol geweest.'

► Bas Haring vindt het niet zo heel erg wanneer de panda uitsterft ◀

Zeldzame plant- en diersoorten zijn ook waardevol.' Haring zelf denkt daar anders over: 'Zeldzame dingen zijn helemaal niet waardevol. Schaarre dingen zijn waardevol. Dingen waar meer vraag naar is dan aanbod. In mijn schuur liggen de zeldzaamste curiosa – plastic orchideeën uit de jaren tachtig en gebroken bordjes. Unica. Maar omdat er geen vraag naar is, zijn ze waardeloos.'

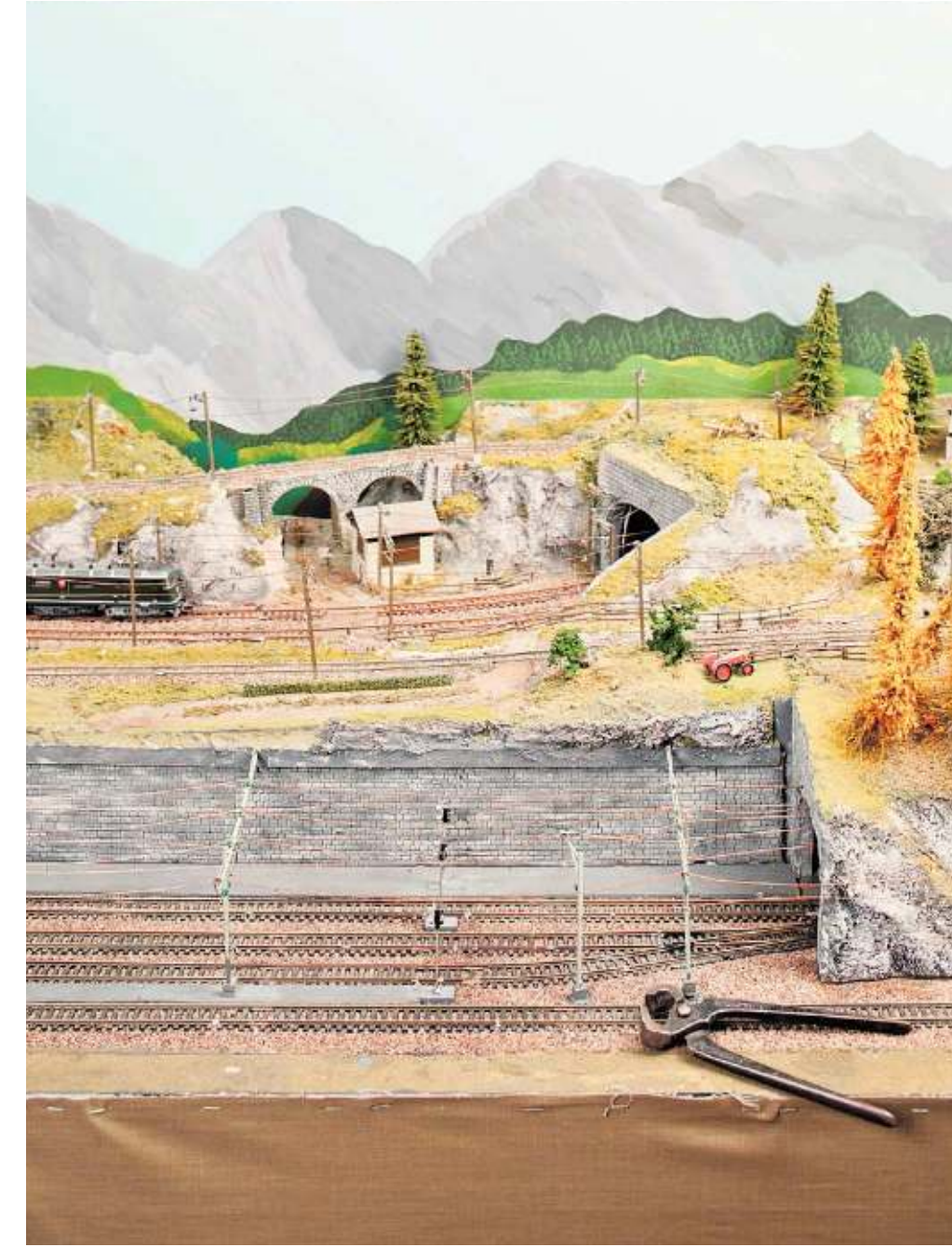
Een bladzijde eerder vertelt hij over een collega die op het Amsterdamse eiland IJburg is gaan wonen, in een luxeappartement aan het water. Alleen kijkt hij uit op een elektriciteitsmast. Sindsdien probeert de collega zich in elektriciteitsmasten en hun verschijningsvormen te verdiepen, teneinde die mast net zo te waarderen als een boom, die tenslotte ook niet is ontstaan om door ons mooi gevonden te worden. Het is hem volgens Haring al bijna gelukt.

Haring lijkt soms weleens weemoedig te worden van zijn eigen voortvarendheid. Het is of hij het ook niet kan helpen dat na enig logisch nadenken het behoud van biodiversiteit een conservatieve droom blijkt. 'In een toekomstige, met verstand en mededogen vormgegeven wereld zullen minder soorten leven dan nu. Maar ik zie niet in waarom dat een ramp zou zijn. Hoogstens is het jammer.'

'Jammer' is waarschijnlijk geen werkbaar uitgangspunt voor rationeel beleid. Maar 'jammer' is, naast opgetogenheid, wel een gevoel dat vaak opduikt als je je met techtuur bezighoudt. De mate waarin is misschien individueel bepaald.

Bas Haring: Plastic Panda's. Over het opheffen van de natuur. Nijgh & Van Ditmar, 237 blz. € 19,95

Beeld uit het boek *Plastic Panda's*. Foto's Heidi de Gier

De Boer wil boek uit handel

Ronald de Boer wil dat het boek *Rock & Roll* van A.H.J. Dautzenberg uit de handel wordt genomen.

Dautzenbergs 96 pagina's dikke boek *Rock & Roll. Economie voor en door leken verklaard* bevat ondermeer fictieve interviews met linterie-ontwerper Marlies Dekkers, Pippi Langkous, Motörhead-boegbeeld Lemmy en met oud-voetballer Ronald de Boer.

Bij de meeste boekhandels is het overigens al niet meer leverbaar. Of er een herdruk komt, kan uitgeverij Contact niet zeggen.

Volgens C. Hellingman, de advocaat van Ronald de Boer, tast het boek de persoonlijke levenssfeer van de oud-speler van Ajax en Barcelona aan. In het fictieve interview doet De Boer – die zichzelf in het 'interview' karakteriseert als 'een offensieve begletter' – meerdere uitspraken over zijn schoonvader, vrouw en ex-vertegenwoordiger.

Dat 'elke gelijkenis met een bestaande persoon/ of situatie berust op toeval', zoals in het colofon staat, is volgens Hellingman onzin. Opmerkingen over Johan Cruyff in het boek zijn een 'opzettelijk gefabriceerde leugen'. In het boekje zegt 'De Boer': 'Nu noem je net iemand die helemaal niet zo slim is. Johan heeft veel verstand van voetbal, van het spelletje dan. Hij heeft geen kaas gegeten van besturen. Kijk naar zijn huidige visie op Ajax... In mijn ogen wordt Johan behoorlijk overschat. Ook op zakelijk gebied heeft hij de nodige steken laten vallen.'

De advocaat van de oud-voetballer eist ook een schadevergoeding en paginagrote rectificaties in diverse kranten. In een verklaring laat Dautzenberg weten ontzet te zijn: 'Waar haalt De Boer het lef vandaan om zich met (mijn) literatuur te bemoeien? Bepaal hij, net als zijn grote leermeester Johan Cruyff, wat wel en vooral niet mag?'

Het is niet de eerste keer dat Dautzenbergs fictieve interviews voor opschudding zorgen. Dit voorjaar verschenen gesprekken met Motörhead-boegbeeld Lemmy als leggingadviseur in de *VPRO-Gids*. Pas na maanden bleek dat de tekst verzonnen was – tot ongenoegen van de VPRO-gids.

Dautzenberg liet weten dat hij „niet in non-fictie geloofde“. (NRC)

” Bepaalt De Boer wat wel en niet mag in literatuur? A.H.J. Dautzenberg

Advertentie

SIGMUND
eenentwintigste sessie

In de boekhandel € 9,90

www.deharmonie.nl